

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-38-22>

УДК 338.46

РОЗВИТОК ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

DEVELOPMENT OF HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS IN TODAY'S CONDITIONS

Баженова Стефанія Едуардівна

доктор історичних наук, старший науковий співробітник,
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8536-6698>

Пологовська Юлія Юріївна

викладач,
Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9424-0819>

Канцур Інна Григорівна

кандидат економічних наук, доцент,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3642-1670>

Bazhenova Stefaniia

Kamianets-Podilsky Ivan Ohienko National University

Pologovska Iuliia

National Pedagogical Dragomanov University

Kantsur Inna

State Tax University

У статті розкрито практичні аспекти розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в сучасних умовах функціонування. Встановлено, що готельно-ресторанний бізнес як у період минулих років, так і зараз, перебуває у неочікуваних та несприятливих умовах. Визначено, що нестабільність економічної та політичної ситуації в Україні, пандемічні обмеження, військова агресія ворога негативно позначаються на динаміці розвитку та функціонування суб'єктів готельно-ресторанної індустрії. З метою забезпечення розвитку та ефективного функціонування суб'єктів готельно-ресторанної справи в умовах сьогодення в державі запроваджуються програми та проекти підтримки цієї сфери економічної діяльності за сприянням міжнародних організацій.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, суб'єкт господарювання, пандемічні обмеження, воєнний стан.

The article reveals the practical aspects of the development of hotel and restaurant business in Ukraine in modern conditions of operation. According to the results of the study, it is established that the hotel and restaurant business, both in the past years and now, is in unexpected and unfavorable conditions. In the field of hotel and restaurant business there are constant changes that correspond to certain modern trends and affect the level of competitiveness in the market. Today, the hotel and restaurant business is experiencing perhaps the most critical period in the history of independence. The global deployment of the COVID-19 pandemic, as well as the full-scale invasion of the enemy, has seriously affected this business, thus provoking its critical financial situation. The instability of the economic and political situation in Ukraine, pandemic restrictions, military aggression of the enemy have a negative impact on the dynamics of development and functioning of the hotel and restaurant industry. Analysis of statistical information shows that in 2020 compared to previous years there was a deterioration in the financial result (balance) before taxation of hotel and restaurant businesses, increased the share of unprofitable businesses in the hotel and restaurant business, decreased profitability and profitability of operating activities of hotels and similar temporary accommodation facilities and restaurants and mobile catering entities. At the beginning of 2022, the situation is even worse, because under the influence of military aggression by the enemy, the hotel and restaurant business has almost ceased to function effectively. However, in order to ensure the development and effective functioning of the hotel and restaurant business in the country, programs and projects are supported to support this area of economic activity with the assistance of international organizations.

Keywords: hotel and restaurant business, business entity, pandemic restrictions, martial law.

Постановка проблеми. Сьогодні готельно-ресторанний бізнес в Україні не відповідає вимогам міжнародних стандартів. Аналіз діяльності цієї сфери бізнесу в період 2015–2020 років дозволяє визначити головні проблеми, які перешкоджають ефективному функціонуванню, зокрема це не повністю розвинений ринок готельно-ресторанного бізнесу, спричинений неврахуванням розвитку інфраструктури міст, транспортних мереж, використанням застарілих технологій та застарілого обладнання, споживанням екологічно небезпечної сировини, недотриманням вимог у сфері виробництва страв, низьким рівнем ефективності підготовки фахівців у цій сфері, високою вартістю послуг, пандемічними обмеженнями.

Однак, доцільно відзначити, що готельно-ресторанний бізнес, будучи складовою індустрії гостинності, являється також одним із найперспективніших напрямів розвитку національної економіки. Ефективне функціонування сфери готельно-ресторанного бізнесу є позитивним показником змін в економіці держави, її регіонів та важливою передумовою активізації розвитку міжнародних зв'язків. Проте, сучасні реалії у світовій економіці, пандемія COVID-19 та введення воєнного стану 24 лютого 2022 року внесли свої корективи у діяльність закладів готельно-ресторанної сфери. Тому особливо актуальним є розкриття сучасних тенденцій розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над проблематикою забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні працювали та продовжують працювати такі науковці та дослідники, як В. Александрова, О. Вавричук, Т. Ковальчук, М. Корнєєв, Ю. Нікольчук, Л. Стригуль, Ю. Чириченко, Г. Чміль, А. Чумак та інші.

Проте, враховуючи позиції вищезазначених науковців, доцільно зауважити, що не до кінця розкритими є питання розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в умовах сьогодення, зокрема в постпандемічних умовах та умовах воєнного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті передбачено розкрити практичні аспекти розвитку готельно-ресторанного бізнесу в Україні в сучасних умовах функціонування.

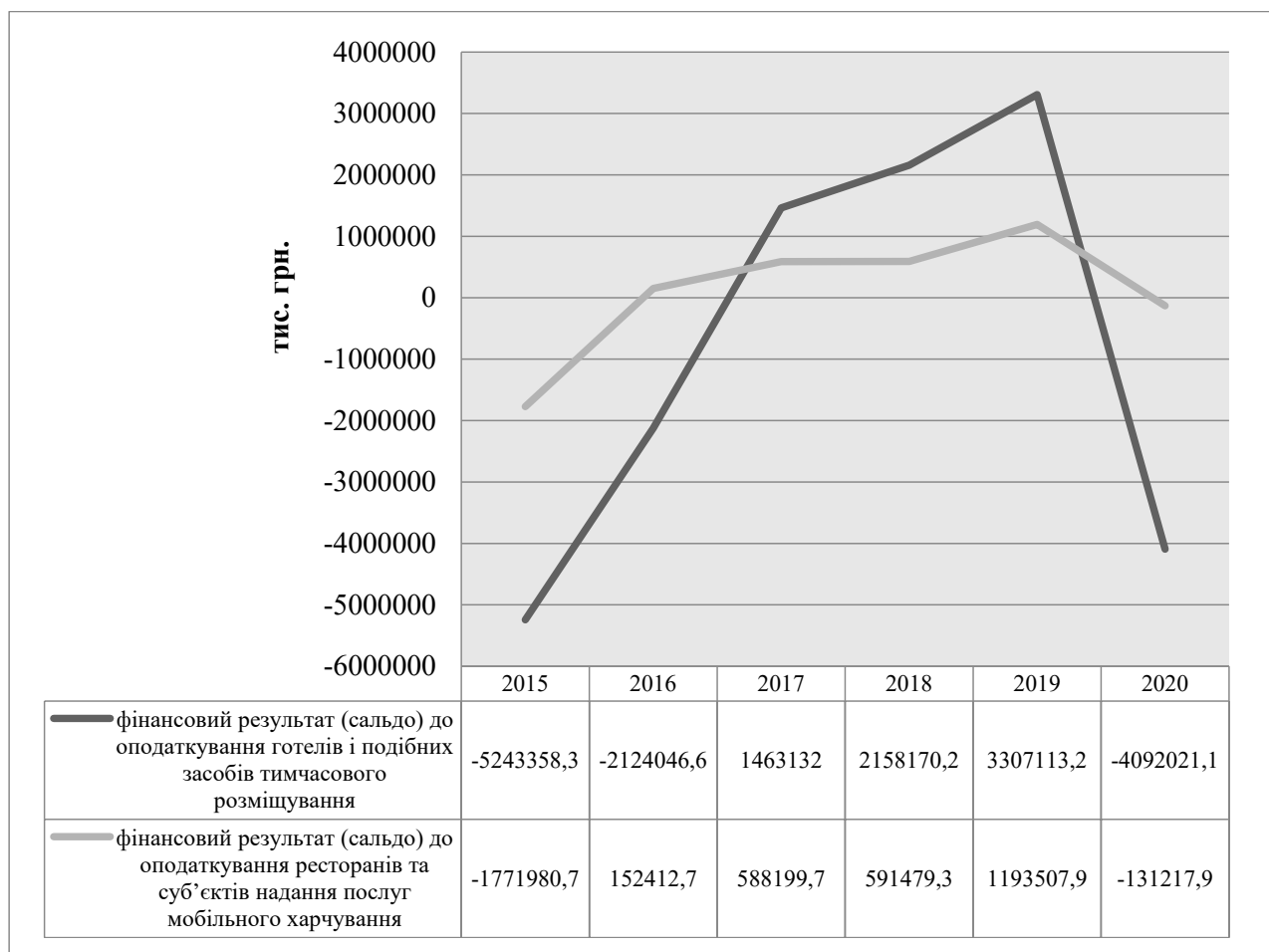
Виклад основного матеріалу дослідження. Події, які відбулися в Україні у 2014 році, негативно позначились на усій сфері економіки. Готельно-ресторанний біз-

нес теж зазнав втрат. Однак, доцільно відзначити, що готельно-ресторанний бізнес, який тільки-но вийшов з пандемії COVID-19, стикнувся із значними потрясіннями від впливу російського вторгнення в Україну.

Доцільно зауважити, що у сфері готельно-ресторанного бізнесу постійно відбуваються зміни, які відповідають певним сучасним тенденціям і впливають на рівень конкурентоспроможності на ринку. Нині готельно-ресторанний бізнес переживає чи не найбільш кризовий період за всю історію незалежності. Розгортання у глобальному масштабі пандемії COVID-19, а тапер ще й повномасштабне вторгнення ворога, серйозно зачепило цей бізнес, спровокувавши, таким чином, його критичний фінансовий стан. З огляду на те, готельно-ресторанний бізнес повинен шукати нові активатори та мотиватори виживання і розвитку, які дозволять йому шукати та ухвалювати ефективні та водночас перспективні управлінські рішення.

Якщо акцентувати увагу на особливостях розвитку готельно-ресторанного бізнесу в умовах загострення пандемії COVID-19, то тоді ключовою стратегією розвитку для нього стало використання інноваційних технологій не тільки у виробничій діяльності, але і в управлінській та фінансовій діяльності. Кожен суб'єкт готельно-ресторанної індустрії обирає стратегію розвитку у відповідності до умов, які виникли під впливом пандемічних факторів та показників власної операційної діяльності. Щоб розвиватись та міцно протистояти конкуренції, суб'єкти готельно-ресторанної індустрії змушені були активно відстежувати пропозиції, які демонструє діджиталізація, кастомізація, еко- і соціальна відповідальність тощо. Водночас для зниження збитків, які завдаються пандемічними факторами, усі готельні і ресторани суб'єкти почали здійснювали різні антикризові заходи, зокрема покращення атмосфери закладу, удосконалення дизайну чи, наприклад, послуги.

Акцентуючи увагу на особливостях розвитку готельно-ресторанного бізнесу, доцільно розглянути динаміку фінансового результату (сальдо) до оподаткування суб'єктів, що належать до сфери готельно-ресторанної індустрії. Так, в період 2015–2020 років відбулась нестабільна динаміка як фінансового результату (сальдо) до оподаткування готелів і подібних засобів тимчасового розміщення, так і фінансового результату (сальдо) до оподаткування ресторанів та суб'єктів надання послуг мобільного харчування. У 2020 році ці суб'єкти

Рис. 1. Динаміка фінансового результату (сальдо) до оподаткування готельно-ресторанних суб'єктів господарювання
 Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [1]

готельно-ресторанної індустрії отримали негативний фінансовий результат (сальдо) до оподаткування у порівнянні із попереднім роком – так, зниження становило 223,7% і 111,0% відповідно (рис. 1). Ситуація, яка склалася у 2020 році, порівняно із попередніми роками, перш за все була спричинена пандемією COVID-19 та її негативними наслідками.

Під впливом пандемічних обмежень у 2020 році у порівнянні із попередніми роками

також зросла частка збиткових суб'єктів господарювання сфери готельно-ресторанного бізнесу. Зокрема, порівняно із 2019 роком, у 2020 році питома вага збиткових готелів і подібних засобів тимчасового розміщення зросла на 17,8%, а частка збиткових ресторанів та суб'єктів, що надавали послуги мобільного харчування – на 9,8% (табл. 1).

У 2020 році суб'єкти готельно-ресторанного бізнесу були не рентабельними,

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА СПРАВА

Частина збиткових суб'єктів господарювання сфери готельно-ресторанного бізнесу, у % від загальної кількості таких суб'єктів
 Таблиця 1

Суб'єкти готельно-ресторанного бізнесу	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Готелі і подібні засоби тимчасового розміщення	43,2	40,9	40,6	35,9	35,2	53,0
Ресторани та суб'єкти надання послуг мобільного харчування	25,0	25,9	29,3	27,7	28,6	38,4

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [1]

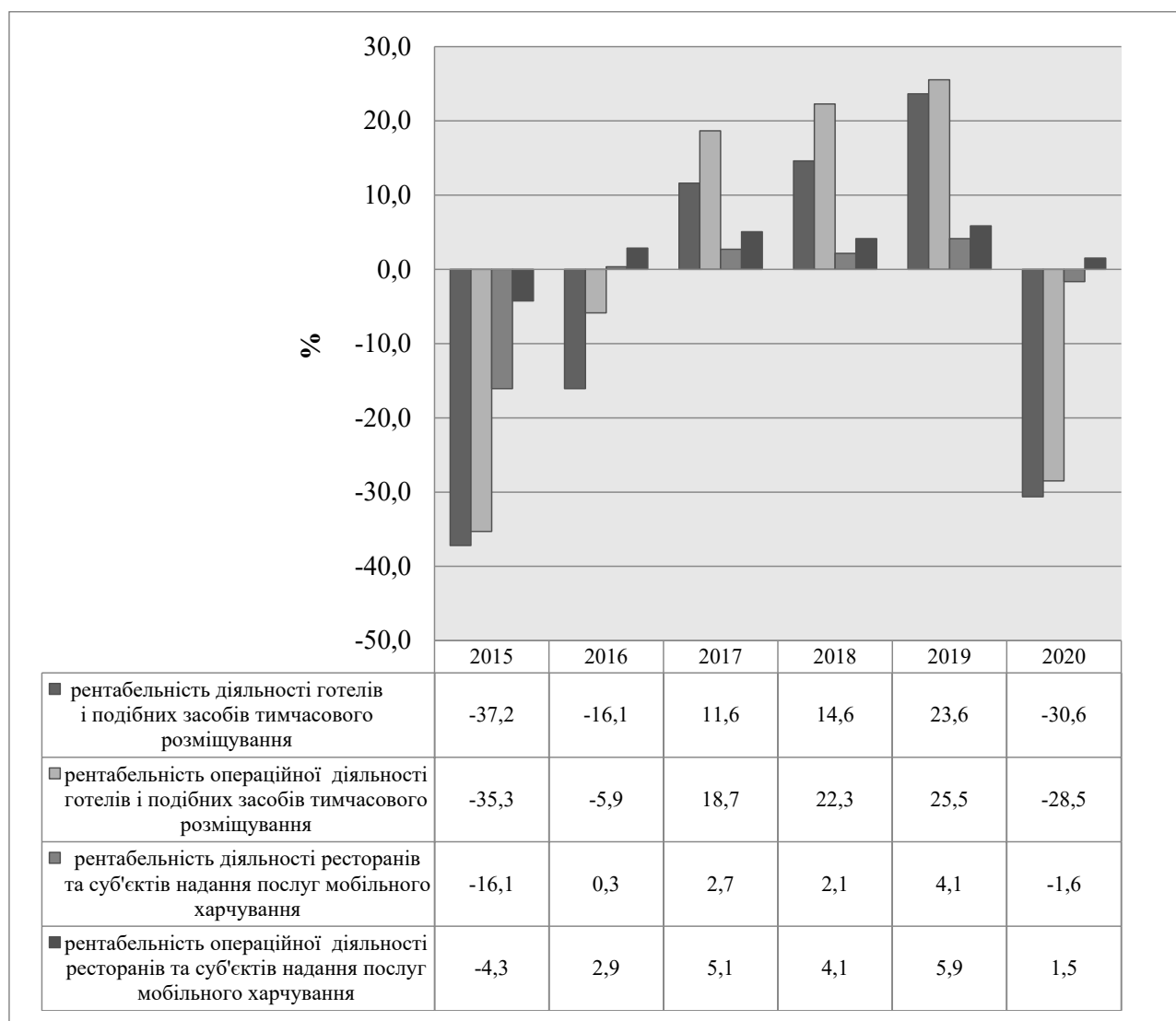
оскільки як рентабельність діяльності, так і рентабельність операційної діяльності, була від'ємною. Однак, у 2020 році, порівняно із 2019 роком, рентабельність діяльності ресторанів та суб'єктів надання послуг мобільного харчування, як і операційна рентабельність цих суб'єктів готельно-ресторанної індустрії, знизилась, зокрема на 5,7% та 4,4% відповідно. Причому за цей період зниження рентабельності діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщування і рентабельності операційної діяльності цих суб'єктів було більш потужнішим та становило 54,2% та 54,0% відповідно (рис. 2).

Доцільно зауважити, що розвиток суб'єктів готельно-ресторанної індустрії в Україні – це досить перспективний напрямок, якому сприяють умови і надлишок рекреаційних ресурсів.

Однак, не варто лише на цьому зосереджувати увагу, оскільки є і інші фактори, від яких залежить цей процес. Зокрема це законодавче регулювання, нестабільна економічна та політична ситуація в країні. З огляду на те, питання стабілізації впливу зазначених факторів залишається одним із важливих завдань забезпечення розвитку готельно-ресторанного бізнесу.

Доцільно зауважити, що розвиток готельно-ресторанного бізнесу на сучасному етапі не може нормально відбуватись, адже перепорою йому є військовий стан в Україні та наслідки, які настають за результатами збройної агресії ворога.

Попри такі засади, дослідження, представлені у [3], свідчать, що починати працювати в індустрії готельно-ресторанного бізнесу в умовах війни мають намір 13% майбутніх підприємців.

Рис. 2. Динаміка рентабельності діяльності та рентабельності операційної діяльності готельно-ресторанних суб'єктів господарювання

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [2]

Дослідження засвідчують, що суб'єкти готельно-ресторанного бізнесу з початку війни в багатьох містах України слугують центрами для розміщення біженців, приготування гарячих обідів та організації харчування під час евакуації українських захисників і волонтерів з різних районів, в яких тривають бої. Готелі також забезпечують складські приміщення для гуманітарної допомоги та інших заходів, спрямованих на підтримку постраждалих цивільних. Нещодавно українські готелі розпочали акцію «Відвідай Україну в майбутньому», спрямовану на підтримку української індустрії гостинності, яка бере участь у забезпеченні тилу військових дій та несе значні фінансові витрати з початку війни.

Державне агентство розвитку туризму і Міністерство культури та інформаційної політики офіційно підтримали акцію, ініційовану Українською готельно-курортною асоціацією (UHRA) від імені громади індустрії гостинності [4].

Увесь світ намагається надати підтримку Україні, її економіці та індустрії гостинності. Люди з усього світу часто роблять «пожертвуване бронювання» номерів в українських готелях на будь-яку дату протягом 2022 року, починаючи із початку повномасштабного вторгнення ворога. Представники готельно-ресторанного бізнесу заявляють, що будуть раді гостям, які відвідають Україну відразу після її перемоги.

Так, за рахунок акції «Відвідай Україну в майбутньому» готелі, які в період вимушеного простою не можуть функціонувати, забезпечуються підтримкою. Насамперед, у районах активних бойових дій готелі є важливою ланкою для тимчасового розміщення евакуйованих мирних жителів, приготування їжі, організації пунктів гуманітарної допомоги та побутового обслуговування. На фоні цього виникають витрати діяльності, такі як оплата праці персоналу готелю, закупівля їжі, безпека тощо. Це прямий та ефективний спосіб підтримки для підприємств гостинності, коли є можливість забронювати та передоплатити будь-яку кількість ночей на будь-який період протягом 2022 року в готелі, який обрано для підтримки. Оплата, яку тримають готелі, за сприянням акції, дозволяє працювати в режимі підтримки військового тилу.

5 березня агентство Bloomberg повідомило, що сервіс оренди Airbnb отримав в Україні замовлення майже на 2 мільйони доларів від людей, які не проживають у заброньованих номерах, але просто бажають фінансово підтримати постраждалих від війни українців. За

словами генерального директора Airbnb Браяна Ческі, на 2-3 березня в Україні було заброньовано близько 61 тисячі ночей. Майже три чверті замовників були зі США, Великобританії та Канади [5].

Разом з тим, доцільно зауважити, що готельний та ресторанный ринок вистоїть, але його чекає трансформація. Потрібно зазначити, що зараз вже діє багато програм, спрямованих на підтримку та відновлення окремих сфер економічної діяльності в країні. Так, наприклад, за підтримки Міжнародної організації з міграції (МОМ) – Агентства ООН з питань міграції в межах проєкту «Розвиток МСП: економічна інтеграція внутрішньо переміщених осіб та відновлення бізнесу», який фінансується Міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) через Німецький банк розвитку (KfW) проводиться конкурс грантів для підтримки мікропідприємств та самозайнятих осіб. Першочергово такий грантовий проєкт націлений на підтримку та відновлення суб'єктів індустрії гостинності та готельного господарства, суб'єктів ресторанного бізнесу і громадського харчування [6].

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що готельно-ресторанный бізнес як у період минулих років, так і зараз, перебуває у неочікуваних та несприятливих умовах. Нестабільність економічної та політичної ситуації в Україні, пандемічні обмеження, військова агресія ворога негативно позначаються на динаміці розвитку та функціонування суб'єктів готельно-ресторанної індустрії. Аналіз статистичної інформації засвідчує, що у 2020 році у порівнянні із попередніми роками відбулося погіршення фінансового результату (сальдо) до оподаткування готельно-ресторанних суб'єктів господарювання, зросла частка збиткових суб'єктів господарювання сфери готельно-ресторанного бізнесу, скоротився рівень рентабельності діяльності та рівень рентабельності операційної діяльності готелів і подібних засобів тимчасового розміщення і ресторанів та суб'єктів надання послуг мобільного харчування. На початку 2022 року ситуація ще гірша, адже під впливом військової агресії ворога, готельно-ресторанный бізнес майже припинив ефективно функціонувати.

Однак, з метою забезпечення розвитку та ефективного функціонування суб'єктів готельно-ресторанної справи в державі запроваджуються програми та проєкти підтримки цієї сфери економічної діяльності за сприянням міжнародних організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Фінансові результати до оподаткування підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2020). Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Рентабельність операційної та усієї діяльності підприємств за видами економічної діяльності з розподілом на великі, середні, малі та мікропідприємства (2010–2020). Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Тарасовський Ю. Все більше компаній готові платити працівникам і постачальникам. Головні факти з дослідження Gradus та KSE. URL: <https://forbes.ua/news/vse-bilshe-kompaniy-gotovi-platiti-pratsivnikam-i-postachalnikom-golovni-fakti-z-doslidzhennya-gradus-ta-kse-28042022-5709>
4. ДАРТ та УНРА запускають акцію з благодійного бронювання номерів в українських готелях. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/810589.html>
5. Ukrainian hotels located in war zones ask the world for support and launch the action “Visit Ukraine in the Future”. URL: <https://visitukraine.today/blog/214/ukrainian-hotels-located-in-war-zones-ask-the-world-for-support-and-launch-the-action-visit-ukraine-in-the-future>
6. Новий конкурс грантів MOM для мікропідприємств та самозайнятих осіб. URL: <https://gurt.org.ua/news/grants/78174/>

REFERENCES:

1. Finansovi rezultaty do opodatkuvannja pidpryjemstv za vydamy ekonomichnoji dijajlnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryjemstva (2010–2020). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinjy. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Rentabelnistj operacijnoji ta usijeji dijajlnosti pidpryjemstv za vydamy ekonomichnoji dijajlnosti z rozpodilom na velyki, seredni, mali ta mikropidpryjemstva (2010–2020). Derzhavna sluzhba statystyky Ukrajinjy. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Tarasovskij Ju. Vse biljshe kompanij ghotovi platyty pracivnykam i postachaljnnykam. Gholovni fakty z doslidzhennja Gradus ta KSE. Available at: <https://forbes.ua/news/vse-bilshe-kompaniy-gotovi-platiti-pratsivnikam-i-postachalnikom-golovni-fakti-z-doslidzhennya-gradus-ta-kse-28042022-5709>
4. DART ta UHRA zapuskajutj akciju z blaghodijnogho bronjuvannja nomeriv v ukrajinsjkykh ghoteljakh. Available at: <https://interfax.com.ua/news/general/810589.html>
5. Ukrainian hotels located in war zones ask the world for support and launch the action “Visit Ukraine in the Future”. Available at: <https://visitukraine.today/blog/214/ukrainian-hotels-located-in-war-zones-ask-the-world-for-support-and-launch-the-action-visit-ukraine-in-the-future>
6. Novyj konkurs ghrantiv MOM dlja mikropidpryjemstv ta samozajnjatykh osib. Available at: <https://gurt.org.ua/news/grants/78174/>